

Роль внутрішнього аудиту в банку в системі управління ризиками

Ситник Ю.О., Харківська національна академія міського господарства

Визначені сучасні підходи в розвитку внутрішнього аудиту з урахуванням міжнародного досвіду. Розглянуто основи ризик-орієнтованого підходу в діяльності внутрішніх аудиторів. Досліджені особливості внутрішнього аудиту в діяльності банків України.

Функція внутрішнього аудиту – один з найважливіших елементів корпоративного управління – є для менеджерів банку, а також для органів банківського надзору, цінним джерелом інформації щодо надійності внутрішнього контролю.

Проблематика внутрішнього контролю та аудиту в банках знаходить своє відображення в працях зарубіжних вчених, а саме Дж. Робертсона (США), Е.А. Арене (США), Дж. К. Лоббек (США), Р. Адаме (Велика Британія), Дж. Уайтхед (Велика Британія), Дж. Хойл (Велика Британія); російських авторів - Н.Є.Соколинської, А. Н. Ахтембекової, З.Г. Ширинської ; вітчизняних науковців - О.І. Кіреєвої, О.С. Любунь, Г.І., Спяка, О.Г. Кореневої, А.М. Герасимовича, Л.М. Кіндрацької, С.Ф. Голова, О.Д. Заруби.

В 2004 році Базельським комітетом по банківському надзору була прийнята «Міжнародна конвергенція вимірювання капіталу і стандартів капіталу: нові підходи» (в банківському співтоваристві отримало назву «Базель II»), яка визначила нові підходи щодо оцінки банківських ризиків та підвищення ролі внутрішнього аудиту в управлінні ризиками.

Цей документ, зокрема, передбачає підвищення ролі внутрішнього контролю в банках, ключовим елементом якого є служба внутрішнього аудиту. При цьому надзорним органам надається право встановлювати для банків індивідуальні значення достатності капіталу, які можуть залежати, у тому числі, і від якості внутрішнього контролю банків.

З кожним видом діяльності пов'язані специфічні ризики, а внутрішній контроль є інструментом, що дозволяє контролювати та підтримувати ризик на рівні, який є припустимим для банку.

Згідно з сучасним розумінням ролі та задач внутрішнього аудиту в системі управління банком, служба внутрішнього аудиту (СВА) є частиною постійного моніторингу системи управління ризиками, оскільки вона забезпечує незалежну оцінку адекватності встановлених правил та процедур виявлення і оцінки ризиків, а також дотримання встановлених в банку процедур. Дуже важливо, щоб СВА була незалежною та мала доступ до всіх операцій, що виконуються банком.

На нашу думку, суттєвим недоліком організації внутрішнього аудиту в українських банках є підпорядкованість СВА виконавчому керівництву банку, що значно знижує ефективність її роботи.

Українська модель внутрішнього аудиту на відміну від міжнародної практики складається з двох напрямків:

по - перше, це ревізія (або тотальний контроль), яка фокусується на перевірці зберігання та ефективного використання активів та виявлення нестач;

по-друге, внутрішній аудит, ціль якого забезпечити достовірність бухгалтерської звітності та мінімізувати оподаткування.

В українській банківській практиці внутрішній аудит з'явився на основі відомчої (внутрішньогосподарської) ревізії. До 1987 року банківська діяльність вважалась низькоризиковою сферою і внутрішній контроль за діяльністю банку здійснювали контрольні - ревізійні служби. Трансформацію внутрішньої ревізії у внутрішній аудит спричинила відсутність в старій системі контролю придатного та ефективного аналітичного інструментарію.

На сучасному етапі розвитку банківської системи роль внутрішніх аудиторів полягає у тому, що при перевірці процедур та процесів внутрішнього контролю вони можуть не стільки ідентифікувати випадки їх недотримання, скільки:

- систематично та об'єктивно оцінювати ступінь впливу таких випадків на ефективність діяльності банку;
- рекомендувати менеджменту банку заходи, щодо усунення знайдених проблем та підвищенню ефективності керівництва ризиками.

На нашу думку, дуже важливо, щоб участь СВА в процесі ідентифікації ризиків та їх оцінки була обмежена таким чином, щоб при наступних перевірках можна було зберегти об'єктивність цієї служби.

В цілому, ризик-орієнтований підхід в діяльності внутрішніх аудиторів вимагає:

- удосконалення схеми організації та методики планування роботи СВА та методів аудиторських перевірок;
- змін в процедурах накопичення та зберігання даних, що використовуються для вимірювання рівня ризиків, які приймає банк;
- постійного підвищення кваліфікації аудиторів в області математичної статистики;

В сучасних умовах, не всі українські банки можуть здійснити значне збільшення витрат на утримання СВА. Практичним способом вирішення цієї проблеми могло б стати залучення сторонніх експертів до виконання функції внутрішнього аудиту (аутсорсінг). Аутсорсінг досить широко використовується у міжнародній практиці та є економічно вигідним для невеликих банків. Проте застосування цих механізмів в Україні потребує спеціального законодавчого врегулювання.